

جهان 7 میلیارد نفری و گزینه‌های رودرو

جمعیت جهان از 7 میلیارد نفر گذشته است و پژوهشگران می‌گویند در قرن آینده شمار ساکنان کره زمین به 10 میلیارد نفر خواهد رسید.

همشهری آنلاین: جمعیت جهان از 7 میلیارد نفر گذشته است و پژوهشگران می‌گویند در قرن آینده شمار ساکنان کره زمین به 10 میلیارد نفر خواهد رسید.

از یک طرف این جمعیت هنگفت بیانگر موفقیت انسان در گسترش گونه خود و تسلط بر کره زمین است، اما از طرف دیگر این گسترش به معنای افراد بیشتری است که شکم‌های‌شان باید سیر شوند، و این افراد نیاز به مسکن و انرژی بیشتری دارند، و این امر به نوبه خود به افزایش فشار تقاضا بر منابع و محیط زیست می‌انجامد.

اما در مواجهه با چنین وضعیتی چه می‌توان کرد؟

سیاست تک‌فرزندی چین

دولت چین در سال 1979 در واکنش به دو دهه رشد سریع جمعیت سیاست محدود کردن خانواده به داشتن تنها یک بچه (البته استثنائاتی هم وجود دارد) را اعلام کرد. نگرانی دولت چین این بود که اگر رشد جمعیت با همان سرعت ادامه پیدا کند، بار خردکننده‌ای را بر جامعه و اقتصاد تحمیل کند.

این سیاست از لحاظ محدود کردن رشد جمعیت، موفق بود و به گفته مقامات چین این سیاست باعث کاهش تخمینی 250 تا 300 میلیون نفری در جمعیت این کشور شد. اما این موفقیت توانی هم داشت. گزارش‌های درباره سقط جنین و عقیم کردن اجباری در چین فراوانند.

و به علت ترجیح فرزند پسر به فرزند دختر در چین، سقط جنین برای انتخاب جنسیت باعث به هم خوردن نسبت تولد پسر به دختر از نسبت طبیعی زیست‌شناختی 105 به 100 به میزان 121 به 100 شده است؛ در نتیجه شمار مردان جوان میلیون‌ها نفر از زنان جوان بیشتر شده است. طیف پیامدهای اجتماعی چنین وضعیتی از مشکلات بهداشت روانی تا آدم‌ربایی و قاچاق زنان برای ازدواج را در برمی‌گیرد.

اما آیا سیاست تک‌فرزندی، جدا از این پیامدهای اجتماعی، می‌تواند در مقیاس جهانی کاربردی داشته باشد؟

جان بونگارتس معاون رئیس شورای جمعیت، یک سازمان غیرانتفاعی و غیردولتی جهانی در این باره می‌گوید: "به نظر من واضح است که چنین سیاستی ایده درستی نیست. اول از همه، هیچکس چنین سیاستی را نخواهد پذیرفت. انتقادات گسترده‌ای از سیاست تک‌فرزندی چین به عنوان اقدامی سرکوبگرانه شده است، و من یک نفر را هم نمی‌شناسم که از این ایده حمایت کند. به علاوه ما نمی‌خواهیم میزان باروری در حد یک بچه به ازای هر زن نزول کند، زیرا نتیجه چنین وضعیتی دچار شدن به همان مشکلاتی است که اکنون ژاپن با آن روبرو است."

جمعیتی که پیر می‌شود

درست که جمعیت جهان با میزان کلی باروری 2.5 تولد به ازای هر زن در حال افزایش است، اما این افزایش در همه نقاط دنیا با نرخ مشابهی صورت نمی‌گیرد. برای مثال نرخ باروری در ژاپن و سراسر اروپا بسیار پایین و به ترتیب در حد 1.4 و 1.6 تولد به ازای هر زن است. در مناطق دیگر جهان از جمله آفریقا (4.7)، و بخش‌هایی از آسیا و آمریکای لاتین این میزان بسیار بالاتر است. آمریکا در میانه این طیف قرار می‌گیرد (2.1).

مشکل در کشورهای با نرخ‌های پایین باروری- آنهایی که میزان باروری در آنها آنقدر پایین است که نمی‌توانند جایگزین جمعیت فعلی شود- این است که شمار افراد سالمندتر از افراد جوان بسیار بیشتر شده است و این وضعیت باعث تحمیل بار سنگین‌تری بر افراد جوان بر حمایت مالی و اجتماعی از سالمندان‌شان می‌شود. بونگارتس می‌گوید ژاپن در حال حاضر با چنین مشکلی دست و پنجه نرم

می‌کند، و چین یک دهه با مواجه شدن با وضعیت مشابهی فاصله دارد.

اگر میزان باروری جهانی به حد یک تولد به ازای هر زن برسد، می‌تواند باعث به هم خوردن تعادل جامعه و اقتصاد جهانی شود.

و هنگامی که الگوی کاهش باروری آغاز شود، معکوس کردن این روند کار مشکلی است.

جرج لیسون، جمعیت‌شناس در موسسه سالمندی جمعیت آکسفورد در این باره می‌گوید: "هنگامی که این شیر را بستید، باز کردن دوباره آن کار مشکلی خواهد بود."

تحصیل و تنظیم خانواده

بونگارتس، به جای سیاست تک‌فرزندی، یک رویکرد سه شاخه‌ای را برای کاهش نرخ‌های باروری در کشورهایی که میزان‌های باروری غیرقابل‌تداوم دارند را توصیه می‌کند، و پیشنهاد می‌کند که دولت‌ها باید سیاست‌هایی برای حمایت از این رویکرد را اتخاذ کنند. به گفته او اولین و مهمترین کار در اختیار گذاشتن وسائل ضدبارداری و آموزش زنان درباره این وسائل و چگونگی عمل آنهاست.

قدم بعدی تحصیل است: ساختن مدرسه و دادن امتیازاتی برای ادامه تحصیل دختران است، چرا گرایش زنان با تحصیلات بالاتر داشتن فرزندان کمتر است (البته پژوهش‌های اخیر بیانگر آن است که تعداد بچه‌ها ممکن است بر میزان تحصیلات زنان تاثیر بگذارد، اما عکس این قضیه صادق نیست).

و نهایتاً بونگارتس پیشنهاد می‌کند که بچه‌دار شدن زوجها به تاخیر انداخته شود، زیرا اگر بچه‌دار شدن زن در سنین بسیار پایین رخ دهد، فرصت‌های بسیاری از او سلب خواهد شد.

ممکن است راه‌حل‌های دیگری هم وجود داشته باشد که هنوز بر ما روشن نیست، اما با پیشرفت تکنولوژی و افزایش دانش همگانی در دسترس قرار گیرند. لیسون می‌گوید: "به نظر من، نگرستن به تاریخ باعث احساس راحتی می‌شود. انسان‌ها در طول تاریخ بر موقعیت‌های به یکسان چالش‌برانگیز از لحاظ جمعیت‌شناختی غلبه کرده و آنها را پشت سر گذاشته است. و مطمئنم در این مورد نیز اینگونه خواهد شد."